

HÄSTEN OCH HÅLLBAR UTVECKLING

HUR KAN
HÄSTEN BLI EN
PLANETSKÖTARE?

SAMTIDIGT SOM VI HAR ALLT MER BRÅTTOM ATT LÖSA VÅRA STORA HÅLLBARHETSUTMANINGAR SÅ ÖKAR DE HÅLLBARA LÖSNINGARNA

Den här skriften ger en översikt kring vilka områden och hållbarhetsutmaningar om är kopplade till hästen. Vi som författat den hoppas kunna bidra till en helhetsbild och inspirera till att vi tillsammans ökar takten i förändringen till ett hållbart samhälle med hänsyn till planeten, människor och våra husdjur.

Ambitionen är att skriften ska inspirera till ännu fler aktiva konsumenter och företag och till samarbeten kring hur vi kan få lönsamma och hållbara hästverksamheter idag och i framtiden.

Texterna beskriver vad det betyder att bli hållbar och ger tips om vilka steg vi kan ta. Det är viktigt att du sedan väljer de lösningar som passar bäst för dig, din sköthäst, dina hästar och din verksamhet utifrån de förutsättningar du har. En förändring sker genom många olika steg och vi kan alla bidra i stort eller smått till att skapa en hållbar och blomstrande värld där våra samhällen fortsätter att utvecklas.

Innehållsförteckning

04

Stort fokus på hållbarhet
– Det händer nu

06

Hästen ger oss människor
så mycket mer än en ridtur

08

Hästens välmående – vad
gör hästen de timmar när
du inte är där?

10

Hästens bete bidrar
till den biologiska
mångfalden

12

Hur hållbart är det
som hästen äter?

14

Hästgödseln är viktig

18

Det livsviktiga vattnet

20

Stallets
energianvändning

22

Transporter
– hästen på resa

25

Hästens och ryttarens
utrustning

31

Stallets avfall och
återvinning

32

En mer hållbar
tävling

STORT FOKUS PÅ HÅLLBARHET – DET HÄNDER NU

Världen över har vi börjat se en omställning mot en bättre och mer hållbar framtid. Sverige liksom övriga länder i FN arbetar för att vi och världen ska nå de globala hållbarhetsmålen 2030.

Det är 17 mål som bland annat handlar om klimatet, att skydda natur och biologisk mångfald på land och i vatten samt mål för tillgång till mat, bra arbetsvillkor, utbildning och jämlikhet. Till dessa mål kan vi även lägga svenska och internationella överenskommelser om god djurvälstånd.

Vi ser fler goda exempel på hållbara produkter och tjänster i alla sektorer i samhället. Solcellspaneler är den snabbast växande tekniken i världen när det kommer till förnybar el, delningsekonomi ökar, återvunna material i kläder, säkra och bra arbetsvillkor i leverantörskedjor och andelen hållbarhetsmärkta livsmedel ökar mer än någonsin.

Individer, företag och organisationer ser möjligheterna med en hållbar utveckling. Miljoners människor världen över väljer aktivt mer hållbara produkter och tjänster. Idag är hållbar utveckling den största drivkraften för innovation inom företag eftersom det påverkar lönsamheten på både kort och lång sikt. De flesta större företag har idag ett aktivt hållbarhetsarbete, medan de små företagen ligger lite efter. Småföretagen utgör en viktig del av det svenska näringslivet.

När antalet hästar växer, efterfrågas allt mer produkter, kläder och tjänster till våra aktiviteter. Då växer också hästnäringens ansvar att bidra till en hållbar utveckling. En stor del av miljöpåverkan kopplat till hästen sker i leverantörsledet när foder eller utrustning tillverkas.

Vi har alla möjlighet att bidra till en positiv framtid genom vår konsumtion eller våra investeringar. För att minska påverkan på miljön, klimatet och bidra till bättre arbetsvillkor kan vi köpa färre och bättre saker. Vi kan använda energi på ett mer effektivt sätt, byta till miljömärkt el, och när det är möjligt välja tåget framför flyget och cykeln framför bilen. Vi behöver alla bidra för att vi ska kunna fortsätta att njuta av den värld vi känner, den enda planeten med hästar på.

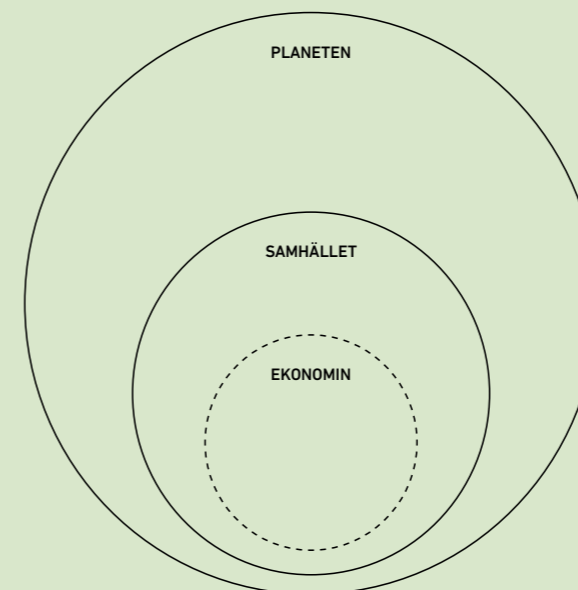
VARFÖR SKER DEN HÄR OMSTÄLLNINGEN TILL ETT HÅLLBART SAMHÄLLE?

Sedan 50-talet och fram till idag har många människor fått ett bättre och bekvämare liv. Samtidigt har vi också sett en dramatisk ökning av negativ miljöpåverkan på vår planet. 50-talet var starten på den stora accelerationen, kurvor som visar på en negativ global miljöpåverkan och pekar rakt upp. Då var vi 3 miljarder människor och nu är vi nästan 8 miljarder. Framöver kommer vi sannolikt dela planeten med ytterligare några miljarder människor som alla behöver jordens resurser. Det innebär att vi står inför stora utmaningar för att kunna skapa en bra och hållbar framtid.

Även om alla lösningar inte finns ännu och det ekonomiska systemet inte alltid underlättar för den som vill göra rätt så kommer det att bli mer och mer lönsamt att agera hållbart. Man bedömer att priser på råvaror kommer att fortsätta stiga vilket gör att det lönar sig mer och mer att hushålla med resurser, att vara så effektiv som möjligt och se allt avfall som en ny resurs. Lagstiftning och regelverk kommer fortsätta att bli allt hårdare när det gäller sådant som smutsar ner vår planet. Vilket i sin tur innebär att det även kommer att vara lönsamt att undvika att drabbas av hårdare lagstiftning t ex kring kemikalier eller växtnäringsläckage.

Den här skriften visar att hästhållning har både positiv och negativ påverkan på samhället och vår miljö. Till exempel bidrar flera aktiviteter negativt till klimatförändringen, försämrade odlingsmark, övergödning av våra sjöar och hav, dåliga arbetsvillkor, utrotning av arter och fler giftiga kemikalier i vår miljö. För att vi ska kunna leva väl tillsammans idag och i framtiden behöver vi säkerställa att vi inte överskrider planetens gränser och att vi klarar av att leva väl tillsammans.

I Sverige har vi en hög kunskap och förståelse för miljöfrågor, samtidigt använder vi alldeles för mycket resurser. Vi tillhör planetens medelklass som köper och slänger mycket saker. Människan är idag den största kraften som påverkar planeten på grund av just allt vi producerar och konsumerar. Den påverkan kan man säga utgör vårt ekologiska fotavtryck. Svenskar hamnar bland de 15 länder i världen med störst fotavtryck per person.

Om alla andra i världen hade ett lika stort ekologiskt avtryck som vi svenskar, skulle vi behöva drygt 4 jordklot. Det här gäller även konsumtion kopplat till hästar.

Vi har sett en femfaldig tillväxt av antalet hästar i Sverige de senaste fyrtio åren och i dag finns ungefär 355 000 hästar i Sverige. I dagsläget omsätter svensk hästnäring cirka 31 miljarder kronor per år och skapar ca 17 000 jobb.

HÅLLBAR UTVECKLING, ATT BLI PLANETSKÖTARE

Den vanligaste beskrivningen av en hållbar utveckling kommer från Brundtlandrapporten. Den säger att en hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.

Vi behöver förstå att vi är beroende av planetens resurser och tjänster för allt vi vill göra i vårt samhälle och för en god ekonomi. För att vi ska kunna leva väl tillsammans i framtiden behöver vi säkerställa att vi inte överskrider planetens gränser, arbeta för tillit mellan oss människor, respektera mänskliga rättigheter och ta väl hand om våra husdjur.

HÄSTEN SOM PLANETSKÖTARE

Att vara planetskötare innebär att skapa ett hållbart samhälle med hänsyn till planeten, människor och våra husdjur. Ett samhälle som är mer attraktivt, roligare, mer rättvist och mer demokratiskt.

En förändring sker genom att många fortsätter att bidra genom att ta olika steg i en hållbar riktning. Det är viktigt att du väljer de lösningar som passar bäst för dig, din sköthäst, dina hästar eller din verksamhet utifrån de förutsättningar du har.

HÄSTEN GER OSS MÄNNISKOR SÅ MYCKET MER ÄN EN RIDTUR

Hästen påverkar oss positivt till både kropp och själ. Sverige har minst en miljon hästälskare. Våra hästar bidrar på många sätt till samhällets sociala hållbarhet och samtidigt delar vi flera av samhällets utmaningar.

Det sociala området inom hållbar utveckling får allt större betydelse. För väl fungerande samhällen som är stabila över tid är tillit grundläggande. Tilliten ökar om vi känner att vi får delta på lika villkor, kan utvecklas, påverka vår situation, ta vara på vår hälsa och att det känns meningsfullt att just jag är med och bidrar. Det är viktigt att vi alla arbetar för att vi ska kunna lita på varandra och våra organisationer. Grundläggande för alla som arbetar för dessa frågor är respekten för alla människors lika värde och rättigheter. Här har vi en fördel att förvalta, inför hästen är vi alla lika.

En halv miljon svenskar rider regelbundet och det är den tredje största ungdomsidrotten i Sverige. I synnerhet bland flickor. Ridning är också en av de största sporterna för personer med funktionsnedsättning med ca 4 000 ryttare. Runt hästen möts dessutom pojkar och flickor, män och kvinnor på samma villkor. Trav och galopp är den näst största publikporten. Stallmiljöer och ridskolor är en miljö som utvecklar barn och ungdomars självförtroende, ledarskap och har blivit en plantskola för framtida kvinnliga chefer. Intresset för hästen som resurs för folkhälsan växer. Idag fungerar hästen som stöd inom rehabilitering, habilitering, psykiatri, social omsorg och specialpedagogisk verksamhet.

Konditionsvärdet av ridning i skritt motsvarar en lätt promenad, trav en joggingtur och galopp en intensiv fotbollsmatch.

Stallet kan också ha en baksida med mobbing och ojämlikhet. Av alla som rider i Sverige är till exempel bara en av tio en kille. Det finns också kritik mot utseendefixering och prylhets. Och precis som i andra branscher behövs ett systematiskt arbete för att motverka sexuella trakasserier.

”Malmö Civila Ryttareförening arbetar för att stallet ska vara en inkluderande plats för alla. Genom samarbete med kommunen, engagerad ledning och fantastiska klubbmedlemmar finns idag en kostnadsfri öppen verksamhet fyra dagar i veckan för alla som längtar efter att komma nära hästen, utmana sig själva och lära sig mer. Deras öppna verksamhet är inte bara viktigt för de unga som söker sig dit utan är lika värdefullt för befintliga medlemmar och föräldrar och ger nya relationer och perspektiv.”

Vinnare av Lövsta Future Challenge Hållbarhetspris 2019

Svenska Ridsportförbundet utbildar årligen 500 ungdomsledare och en stor del av Sveriges ridklubbar går runt med hjälp av eldsjälar och ideella krafter. Det är en sektor som präglas positivt av kunskapsöverföring och lärande. Mycket av detta sker ideellt och på fritiden men hästnäringen ger också upphov till ca 17 000 heltidstjänster.

En femfaldig ökning av antalet hästar i Sverige de senaste fyrtio åren, skapar en ökad efterfrågan på välutbildad arbetskraft. Det finns idag ett stort antal gymnasiala och eftergymnasiala utbildningar med olika hästinriktningar, till exempel på våra riksanställningar. Att arbeta med hästar kan innebära både ett tillfälligt extrajobb eller bli ett helt yrkesliv. Arbete med hästar är på många sätt

en riskfylld miljö med stora djur och maskiner. Systematiskt arbete kring säkerhet, arbetsmiljö och arbetsvillkor är därför av stor vikt, och undersökningar visar att det finns utmaningar på dessa områden.

VAD KAN VI GÖRA?

Det finns mycket kunskap och verktyg såsom:

- Svenska Ridsportförbundet arbetar under rubriken ”trygg i ridsporten” med hur vi kan arbeta förebyggande mot kränkningar och utanförskap. Och därigenom skapa en trygg, trygg och jämlik miljö där vi behandlar varandra lika. En verktygslåda heter ”Trygg i stallet”. Det finns också initiativ med särskilt fokus på killar som är i minoritet inom ridsporten.
- Schysst stall, sprider kunskap och ger verktyg för att arbeta mot sexuella trakasserier inom hästnäringen. Efter genomgången utbildning kan stallet visa upp att det är ett Schysst stall.
- Kvalitetsmärkt Hästverksamhet är en certifiering

för hästnäringen som tagits fram av HNS och LRF Häst. Den ger stöd i att hantera lagkrav inom arbetsmiljö, hästhållning och miljöfrågor.

- Organisationen för hästunderstödda insatser – OHI verkar för ökad kunskap och utbildning kring hästen som stöd inom bland annat terapeutiska och pedagogiska insatser i hälso- och sjukvård, psykosocialt arbete och skola.
- Gilla Häst sprider inspiration och berättelser med människan i centrum och hästen som friskvårdare.
- För dig som är yrkesverksam eller arbetsgivare finns mycket information på HNS och HYN's hemsidor, bland annat förslag på personal och arbetsmiljöhandbok. Boken Trygga hästjobb som tagits fram av Prevent innehåller bland annat en checklista som hjälper dig att gå igenom din verksamhet.
- Om du arbetar inom hästnäringen eller söker hästjobb se till att arbetsgivaren erbjuder vit lön och försäkring, exempelvis det så kallade Forapaketet som bland annat innehåller trygghetsförsäkring vid arbetsskada.

HÄSTENS VÄLMÅENDE – VAD GÖR HÄSTEN DE TIMMAR NÄR DU INTE ÄR DÄR?

Vi bestämmer över nästan allt i hästens liv, vad den får äta, vilka den får umgås med och vad hästen får göra för aktiviteter. Det innebär att vi har ett stort ansvar för hästens välmående.

För att en häst ska må bra behöver den få möjlighet att tillgodose sina beteendebest. Beteendebest är vissa beteenden som är av extra stor betydelse för hästens välfärd. I huvudsak handlar det om födosök, rörelse, vila och socialt umgänge. Hästens välmående är ett stort område. Det här avsnittet fokuserar på vad vi kan göra för att ge hästen möjlighet att tillgodose sina beteendebest under den tid vi inte är tillsammans.

Hästen är ett gräsätande flock- och flyktdjur som ägnar stor del av vaken tid till att vandra och söka föda. I det vilda rör den sig upp till 80 km per dag. Den ägnar 16 till 19 timmar per dygn åt att söka efter föda och äta, utan längre uppehåll än 3-4 timmar. Hästen äter även på natten eftersom den bara sover 3-5 timmar fördelat på korta stunder om ca 15 min under hela dygnet. Flocken är en stor trygghet för hästen. Den bildar starka band till andra hästar och den fysiska kontakten med andra hästar är viktig för sammanhållningen.

Om hästen inte i en tillräcklig omfattning kan tillgodose sina beteendebest kan det leda till beteendestörningar och välfärdssjukdomar. Det kan vara aggressivitet, vävning, boxvandring, apati eller krubbitning. Hästens fodermältning är gjord för att hela tiden fylla på grovfoder i små doser. Idag ser vi tyvärr att magsår, övervikt och kolikfall drabbar hästar som i många fall hade kunnat förebyggas genom bra utfodringsrutiner, tillgång till rörelse och social kontakt samt rent vatten. Även risken för karies ökar om hästen får för lite grovfoder eftersom den skyddande saliven bara utsöndras när hästen äter.

”... Vi överför vår mat- och sovklocka plus ett sätt att tänka kring hästar som liknar hur vi människor umgås. Hästens matsmältning skiljer sig mycket från människan, och en del andra djur. Den vilar helt annorlunda perioder och kräver rörelse för att må bra. Om vi tar vara på den här kunskapen kan vi hålla våra hästar friskare, slippa en hel del mag- och tarmproblem samt få både hobbyhästen och tävlingshästen att klara av det vi begär av den”

Anna Hassö, Landslagsryttare i fälttävlan.

VAD KAN VI GÖRA?

Se över din hästs situation, hur den aktiveras och hur beteendebest kan tillgodoses. Hästen, hur den används och kombinationen av hästar ger lite olika förutsättningar, men alla hästar har samma behov.

Hästar bör alltid ha tillgång till fysisk kontakt med andra hästar. Kontinuerlig rörelse i hage minskar risken för skada till följd av toppar av intensiv träning varvad med låg aktivitet. Studier visar även att skaderisken inte ökar när det är flera i samma hage bara ytan är tillräckligt stor. De flesta hästar mår även bra av att gå på bete en period under sommaren. Det gör det möjligt för hästen att leva naturligt i en flock.

Grovfodret är viktigt för hästen, det möjliggör en lång ättid och passar för magen. Att tugga ger lugn och ro. Det finns gott om forskning som visar att hästen, även i hård träning, kan få i sig tillräckligt med näring enbart via rätt anpassat grovfoder. Det förutsätter förstås att fodret är analyserat så man vet hur mycket näring det innehåller när man bestämmer fodergiven.

Håll löpande koll på hästens hull genom till exempel Hennekes hullbedömningskala. Om hästen lätt lägger på sig och blir fet, se då till att den ändå kan få en lång ättid genom grovfoder med lägre näringsinnehåll, till exempel halm. Det förs ibland fram en oro att hästar som får mer grovfoderrika foderstater ska drabbas av en höbuk. Den oron saknar grund om grovfodret är näringsriktigt och hästen tränas rätt.

”Vi släpper även våra tävlingshästar i stor hage. För oss är det viktigt att i största möjliga mån låta våra hästar få röra sig helt fritt varje dag. Det är de vana vid och det minskar därmed skaderisken. Jag har många gånger sett att mer rörelse och särskilt i frihet varit nyckeln till att lösa en hel del problem som dyker upp under ridningen”.

Peder Fredricson, Landslagsryttare i hoppning, Grevlundagården.

HÄSTENS BETE BIDRAR TILL DEN BIOLOGISKA MÅNGFALDEN

Hästar mår bra av att gå på bete där de får utöva sina naturliga beteenden som att ströva, söka egen föda och få socialt umgänge med andra hästar.

Under flera tusen år har människor haft husdjur som de låtit beta på marker som inte var lämpliga för odling och åkerbruk. De betade gräsmarkerna har utvecklat en mycket rik flora som i sin tur är en förutsättning för exempelvis insekter och fåglar. Våra öppna landskap och naturbetesmarker har sedan dess minskat drastiskt. Markerna växer eller har växt igen, framförallt på grund av att betesmarkerna och slåtterängar inte längre används.

Naturbetesmarkerna tillhör våra allra mest artrika marker men för att behålla sin mångfald av växter och djur, måste de betas. Här finns till exempel ängsblommor, insekter, fåglar, stenrösen med odlor, mossor och lavar, död ved som hyser vedsvampar och lavar. Om Sverige ska nå miljömålet om ett rikt odlingslandskap behöver betandet öka på obrukade betesmarker. Det betyder inte nödvändigtvis att vi behöver fler betesdjur, utan att de djur vi har ska beta i större utsträckning, och på rätt ställe. Att hästar är bra på att beta gör att de kan vara till stor hjälp för just den här biologiska mångfalden.

HÄSTEN SOM NATURVÅRDARE

Hästar trivs bra i stora, kuperade hagar där det finns mat, vatten, sol och skugga. Det är en beskrivning som passar på många naturbetesmarker. Hästar klarar förvuxet, grovt gräs bäst av alla djurslag

vilket också gör att öppna marker som varit utan bete en längre tid fungerar bra för hästar. Fler saker på hästens pluskonto är att hästar föredrar gräs framför örter såsom blommor och att många dyngbaggarna trivs i hästens gödsel. Att hästarna trots detta ibland har haft ett dåligt rykte beror på att de kan beta ner gräset väldigt nära marken och att grässvålen då lättare kan trampas sönder.

”På Tunarp har vi både ridskole- och ridlägverksamhet med både hästar och ponnyer. Hos oss får hästarna gå ute tillsammans i flock i stora rymliga hagar hela året, under sommarhalvåret går de ute på bete dygnet runt. Vi har alla slags hästar på naturbete men ponnyerna enbart på naturbete.”

Lisbeth Thafvelin-Karltorp, Tunarps Säteri.

VAD KAN VI GÖRA?

Om du inte har tillgång till egen naturbetesmark så kontakta lantbrukare i närheten. Du kan också fråga din kommun eller Länsstyrelse för att se om de har betesmark du kan hyra eller har tips på markägare du kan kontakta. De kan även dela med sig av värdefull information och kunskap. Tänk på att även en kortare tids bete kan ge ett viktigt bidrag till naturvården och den biologiska mångfalden.

För att hästarnas bete ska gynna den biologiska mångfalden i naturbetesmarker är det viktigt att planera betet på ett sådant sätt att marken inte trampas sönder. Den får inte heller gödglas upp med gödsel eller foderrester och barken på värdefulla träd får inte förstöras. Det är bra att ha tillgång till olika hagar så att det är lätt att flytta på hästarna i tid. En tumregel är att naturbetesmark bara lämpar sig för sommarbete och inte som rastfälla eller vinterhage.

Sambete och växelbete mellan häst, nötkreatur och får är positivt och ökar både markens produktion av gräs och minskar parasittrycket. Det är viktigt att göra ett träckprov för att hålla parasittrycket nere. Om det visar att hästen behöver avmaskas ska det göras minst tre dagar före betessläpp. Det gör att dyngbaggarna som bryter ner gödselhögarna skyddas från avmaskningsmedlet.

Variationen av djur, växter och livsmiljöer kallas biologisk mångfald.

Tillsammans ger de oss ekosystemtjänster, bland annat frukt och bär, ren luft och vatten, kolinlagring, matjordsbildning och pollinering. Visste du att var tredje tugga du äter är tack vare pollinerande bin och andra insekter?

WWFs rapport Living Planet Report 2020 visar att den biologiska mångfalden försvinner i en snabb takt världen över. Bestånd av ryggradsdjur, som fåglar, fiskar, däggdjur och groddjur har minskat i genomsnitt med 68 procent mellan 1970 och 2016.

I Sverige däremot skedde en stor förlust av den biologiska mångfalden före 1970. Idag går det bättre för vissa däggdjur och rovfåglar men sämre för skalbaggar, fjärilar, mossor och andra fågelarter. Det är främst avverkning av skog och att jordbruksmarker växer igen som påverkar Sveriges arter negativt.

En naturbetesmark är en gammal mark som har betats men aldrig plöjts, gödslats eller såtts med gräs. Dessa marker har en hög biologisk mångfald, i genomsnitt 40 arter per kvadratmeter och är hem för många hotade arter av blommor, insekter och fåglar.

HUR HÅLLBART ÄR DET SOM HÄSTEN ÄTER?

Grovfodret skall utgöra basen i hästens foderstat. I Sverige kompletteringsfodrar många hästägare även med kraftfoder. Det består av råvaror såsom spannmål, linfrö eller i viss utsträckning sojaböner.

Det mesta av vårt foder odlas i Sverige men en del importeras från övriga Europa eller längre bort, till exempel sojan. Den största hållbarhetspåverkan från fodret kommer från odlingen. Det handlar om växthusgasutsläpp från maskiner och kemikalier från bekämpningsmedel. När vi odlar sker läckage av växtnäring som fosfor och kväve. När det läcker bidrar det till övergödning i sjöar och kustzoner över hela världen.

Ett annat globalt problem är att vi var femte sekund förlorar motsvarande en fotbollsplan av vår matjord genom erosion, det vill säga att jorden blåser eller rinner bort. Och fortfarande sker avskogning för odling och betesmark vilket bidrar till koldioxidutsläpp och att vi förlorar biologisk mångfald.

Risken för en negativ påverkan från odlingen ökar med de grödor vi använder till kraftfoder. Som störst är riskerna när vi odlar grödor i varma länder, med mer bekämpningsmedel, och länder med svag lagstiftning kring miljö och arbetsmiljö. Sojaodlingar har stora utmaningar både när det gäller miljöfrågor och arbetsvillkor. Bland annat kan farliga bekämpningsmedel användas när man odlar soja. Bekämpningsmedel som kan utgöra en hälsorisk för de som arbetar i jordbruket samtidigt som de riskerar att förgifta naturen.

Generellt sett kan man säga att det innebär en lägre miljöpåverkan att odla grovfoder jämfört med de grödor som används till kraftfoder. Att odla hö eller hösilage är också positivt för markens kvalitet genom att det bidrar med mullämnen som även binder kol vilket i sin tur bidrar till att motverka klimatförändringarna.

”På familjens gård produceras grovfoder efter de näringsbehov våra djur har för att inte behöva köpa tillskottsfoder. På så sätt minskar vi transporter och klimatpåverkan. Gödseln återförs till åkrarna istället för att vi använder handelsgödsel och därigenom sluts kretsloppet. Så min idé är att fler bör tänka på vikten av ett bra analyserat grovfoder för att kunna minska mängden onödiga tillskottsfoder och transporter, samt ta hand om gödseln och återanvända den på åkrarna”

Lina Andersson, GP ryttare i dressyr.

VAD KAN VI GÖRA?

Se till att en så stor del av hästens foderstat som möjligt består av ett bra grovfoder. För att kunna avgöra hur långt grovfodret räcker för att ge hästen den näring den behöver är det viktigt att ha en foderanalys av näringsinnehållet i grovfodret.

Med hjälp av foderanalysen kan sedan en foderstat beräknas med ett oberoende foderstatsprogram. Genom den beräkningen blir det även tydligt om foderstaten behöver kompletteras med kraftfoder och mineraler. Liksom ifall hästen behöver ett grovfoder med lägre näringsinnehåll, som halm. Håll sedan löpande koll på din hästs hull för att vid behov justera foderstaten. HästSverige har ett oberoende foderstatsprogram och metoder för hullbedömning.

Förutom att det är bättre för miljön och för hästen att minska på kraftfodret så har det visat sig att svenska stallar kan spara tiotusentals kronor på att minska användningen av kraftfoder. Om du behöver komplettera foderstaten med kraftfoder så undvik att köpa kraftfoder med soja som proteinråvara. Om hästen behöver mer protein så går det utmärkt att ersätta den med till exempel hetluftstorkad lucern, som ju dessutom har fördelen att vara ett grovfoder.

Fråga efter ett foder som är odlat enligt miljömärkningar som EU-ekologiskt, KRAV och Svenskt Sigill.

HÄSTGÖDSELN ÄR VIKTIG

Hästgödseln utgör cirka 10 procent av den totala gödselmängden från alla lantbruksdjur. En häst som väger cirka 500 kg producerar 8-10 ton gödsel varje år. Totalt blir det uppskattningsvis närmare 3 miljoner ton gödsel per år i Sverige

HÄSTGÖDSEL SOM RESURS

Gödseln är en viktig resurs som behövs för ett hållbart jordbruk. Den innehåller olika näringsämnen som kväve, kalium, fosfor och mikronäringsämnen. Den innehåller också strömaterial som blir till mullämnen som är bra för åkermarkens struktur och bördighet. Växtnäringen behöver återföras till åkern och jordbruket. Om inte måste till exempel ny fosfor brytas i gruvor och mineralgödsel produceras. Det kräver energi och gruvbrytningen påverkar miljön negativt. Det är också så att vår planet har en begränsad mängd fosfor i berggrunden vilket gör att vi behöver hushålla med den så den räcker till alla även i framtiden. Idag är det tyvärr svårt och dyrt för en del stall att få någon att ta hand om gödseln på ett bra sätt.

GÖDSLÅ ÅKERMARK MED STALLGÖDSELN

Bäst ur hållbarhetssynpunkt är att återföra gödseln till åkermarken så att all växtnäring och mullämnen kommer tillbaka till odlingen. En del av landets hästar finns på gårdar som producerar eget foder och använder gödseln på den egna åkermarken. Andra stall har avtal med lantbrukare som tar emot hästgödseln. Gödseln behöver komposteras innan användning. Vilket bland annat gör gödseln lättare att sprida och blir mindre skrymmande.

BIOGAS GER ENERGI OCH EN RÖTREST

Man börjar se hästgödsel som en resurs i biogasanläggningar. Metoden är dyr eftersom det ofta gäller stora anläggningar som kräver samarbete mellan flera gårdar eller företag. Men kostnaderna minskar och mindre gårdsbaserade anläggningar kan komma att bli ett alternativt längre fram. När gödseln rötas i en biogasanläggning får vi både biogas och en rötrest som innehåller en hel del växtnäring. Rötresten behöver återföras till åkern.

FÖRBRÄNNING AV GÖDSEL

Gödseln kan användas som bränsle, antingen direkt i en panna eller genom att det först görs pellets av gödseln. Det här alternativet är idag mer tillgängligt för gårdsnivå och ger oss energi. Tyvärr förlorar vi det mesta av gödselns växtnäringsinnehåll så förbränning är inte det bästa sättet att få tillbaka växtnäring till jordbruket. I processen har mullämnena och kvävet förbränts men mineralämnena som fosfor och kalium finns kvar. Det är viktigt att hitta en lösning så att dessa ämnen kommer tillbaka till jordbruket.

”Stig H Johanssons travanläggning på Alby Gård har sedan länge köpt sitt grovfoder från Helleby Gård AB. De sluter kretsloppet tillsammans genom att Helleby Gård tar tillbaka hästgödseln som växtnäring till odlingen. När fodret levereras så hämtas samtidigt gödseln för att undvika flera transporter. För Helleby Gård innebär det att de har minskat användningen av handelsgödsel.”

Nils Söderberg, Helleby Gård AB och Karin Johansson, Alby Gård.

VAD KAN VI GÖRA?

För att bidra till en hållbar utveckling är det viktigt att få tillbaka så mycket näring och mullämnen som möjligt från gödseln till jordbruket.

- Följ gällande lagstiftning för lagring och spridning av gödseln.
- Se till att det inte kommer med främmande föremål som stenar, bananskal, balsnören och plast i gödselstacken. Tänk på att den ska användas till odling och att skräp inte kan komposteras och kommer att spridas i naturen.
- Man har länge trott att gödsel med spån riskerar att förgifta marken men nu vet man att det inte stämmer. Däremot behöver en gödsel med spån vanligen längre tid i en traditionell kompostering innan gödseln används.
- Försök minimera mängden strömedel som hamnar på gödselstacken för då blir gödseln ofta lättare för en lantbrukare att använda.
- Ibland kan det vara svårt att hitta lantbrukare som kan ta emot hästgödseln då den kräver en hel del arbete, både hantering och administration. Kontakta din branschorganisation, LRF eller kommun för att få tips på lantbrukare att kontakta.
- För att kunna använda rötresten och askan kan gödseln inte samrötas eller förbrännas tillsammans med material som är förorenat.

VÄXTNÄRINGSLÄCKAGE GER ÖVERGÖDNING

Vid all hantering av gödsel finns risk för läckage av växtnäring till luft och vatten. Den växtnäring som i huvudsak bidrar till övergödning av våra vattendrag och sjöar är kväve och fosfor. Därför finns det regelverk och råd för att hantera och lagra gödseln så att risken för läckage minimeras. Det läcker även växtnäring från hästgödsel som ligger i hagar och fallor särskilt där marken inte är täckt av växtlighet.

De 8-10 ton gödsel vi får årligen från en stor häst innehåller cirka 9 kg fosfor. Fosforläckage är en

stor utmaning för just hästgårdar eftersom fosfor ofta binds vid jordpartiklar och läcker iväg när marken trampas upp och partiklarna rinner iväg med vattnet. Det har blivit allt tydligare under senare år att läckaget ger ett påtagligt bidrag till övergödning och algbloomingar. Även om det finns skillnader mellan hur stor risken för läckage är beroende på vilken typ av mark gården har och hur omgivningarna ser ut så är det viktigt att vi alla bidrar till att minimera läckaget.

”HUR vi håller våra hästar och HUR vi hanterar gödselfrågorna är det som leder till en negativ påverkan och övergödning, inte VAD:et som i det här fallet är våra kära hästar.”

Cassandra Telldahl Bjelkelöv,
Vattenrådgivare Enköpings kommun.

”Lova-stödet gjorde att vi kunde dränera om alla hagar och anlägga en fosfordamm. Det har minskat våra fosforutsläpp med 60-70%. Det har också medfört att det är enkelt att mocka hagarna och att personalen inte behöver lägga lika mycket tid på att duscha leriga hästar”

Christoffer Bramfeldt på
Sörmons Ridklubb i Karlstad

VAD KAN VI GÖRA?

- Lär dig mer: Greppa Näringen (Jordbruksverket, LRF och Länsstyrelsen), Hästgödsel som resurs och Skitsmart (HNS)
- Följ de lagar och regler från myndigheterna som finns för gödselhantering, stöd finns till exempel i certifieringen Kvalitetsmärkt Hästverksamhet. T ex förvaring av gödsel på en gjuten gödselplatta eller i en container.
- Kartlägg din anläggning, var blir det upptrampat och var tar vattnet vägen? Finns hagar nära diken, eller vattendrag i hagen?
- Ta fram en plan, hitta de åtgärder som har betydelse hos er och som ni kan genomföra. Det finns många olika åtgärder som ger effekt för att minska läckaget och flera som även minskar parasittrycket. En del är enkla och andra kräver investeringar. Det är möjligt att söka LOVA-pengar, för att minska övergödningen, via Hav- & Vattenmyndigheten och Länsstyrelsen.

NÅGRA BEPRÖVADE ÅTGÄRDER:

- Variera utfodringsplatserna och ha fler grindhål för att minska att marken trampas sönder.
- Undvik att överutfodra med kraftfoder, den näring som inte hästen tar upp hamnar i gödseln.
- Mocka rasthagar varje dag och städa undan foderspill. Sätt gärna ut en container eller annan behållare nära rast- och vinterhagarna för att underlätta regelbunden mockning.
- Se till att dräneringen fungerar och underhåll diken.
- Ha en skyddszon med växtlighet mot vattendrag och diken. Stängsla av dessa ytor så att hästarna inte trampar sönder där.
- Hårdgör ytor som är särskilt belastade, stabilisera hagar med strukturralk som binder fosfor och förbättrar avvattning.
- Se över alla hagar och vårda dem så att växtligheten blir kvar genom betesputsning och rotationsbete.

Du kan göra det här själv eller ta stöd av en rådgivare: Greppa Näringen har en hästrådgivningsmodul med kostnadsfri rådgivning för gårdar med minst 15 hästar. I den går du och rådgivaren igenom nuläget och möjligheter till åtgärder för minskat näringsläckage på gården. Det finns också kostnadsfri rådgivning från utsedda åtgärdssamordnare från projektet LEVA från Havs- och vattenmyndigheten. Kontakta din Länsstyrelse för att se vilka rådgivare som finns i ditt område.

DET LIVSVIKTIGA VATTNET

Varje stor häst behöver ca 25 liter rent dricksvatten per dag. Det har de förstås alltid behövt men idag använder vi mycket mer vatten i stallet till bevattning av ridunderlag, spolspiltor, tvättmaskiner, kök och toaletter. Samtidigt påverkar klimatförändringarna tillgången på vatten i Sverige vilket många redan har känt av.

Bara 2,5 procent av allt vatten på vår planet är sötvatten, det vill säga sådant vatten som vi kan dricka och leva av. Och bara en procent är tillgängligt för oss människor. Sötvattnet kommer från regn som är vattendroppar, som avdunstar från hav och sjöar, och bildar moln. Regnvattnet används sedan av växtligheten samt rinner ut i sjöar och vattendrag eller ner i fickor i marken och berggrunden och bildar grundvatten. Grundvattnet kommer vi åt genom brunnar. Vi får

vårt dricksvatten från grundvatten och från våra sjöar. En del stall har eget vatten från en brunn och andra stall använder kommunalt vatten.

Sverige är ett land med stora vattentillgångar men de senare åren har vi uppmärksammat hur klimatförändringarna gjort det varmare och att tillgången till vatten har blivit mer osäker. Ofta märks det genom att bevattningsförbud utfärdas från kommunen eller genom låga vattennivåer i den egna brunnen.

LOKALA OCH REGIONALA SKILLNADER

Nederbörden varierar naturligt mellan åren, mer eller mindre snö och regn. Effekterna av klimatförändringarna påverkar också olika platser i Sverige på olika sätt beroende på lokala och regionala skillnader. Klimatförändringar och vattentillgång är klurigt att förstå, vi kan ha ett år som vi både upplever som regnigt och samtidigt ha låga grundvattennivåer. Anledningen kan vara att nederbörden kommer vid fel tid och växtlighet tar upp vattnet eller att vattnet rinner av markytan och inte kommer ner till grundvattnet. Vi har fått en längre växtsäsong i och med klimatförändringen vilket gör att jämfört med tidigare så tar växtligheten upp mer vatten. Många faktorer alltså. Forskning om klimatförändringen visar är att det finns en tydlig trend med mer extremt väder, det vill säga mer torka eller kraftigare regn framöver. Exakt var och när är svårt att säga men frågan om en säker tillgång till vatten blir allt viktigare i Sverige.

VI KAN INTE PÅVERKA HUR MYCKET OCH VAR DET REGNAR MEN VI KAN ANVÄNDA VÅRT VATTEN SMARTARE.

Generellt sett är dricksvatten billigt i Sverige, ca 4 öre per liter. En häst dricker kanske för 1 krona per dag. Dessutom används vatten till exempelvis tvättmaskiner, duschar och för att bevattna ridunderlag. Flera kommuner förväntas att höja taxorna på vatten framöver för av att klara av utbyggnad, underhåll och ersättning av gamla anläggningar.

Under senare år har vi upplevt torka med vattenbrist i vissa delar av Sverige. Det ledde både till en osäker tillgång till grovfoder och till bevattningsförbud i flera kommuner. Bevattningsförbud kan påverka ridanläggningar, ridskolor och tävlingars möjligheter att bevattna sina ridbanor. Något som kan leda till en begränsad verksamhet och förlorade intäkter.

SAMLAR REGNVATTEN

Sommaren 2017 var vattnet i brunnen på Stall Kwickstorp utanför Åtvidaberg mycket lågt. Maria Cederlund och hennes man Leif Lourié bestämde sig då för att hitta en lösning som säkrar brunnsvattnet som dricksvatten till hästar och människor. Den kostnadseffektiva lösningen fångar regnvatten från ridhustaket. Vattnet är

sedan direkt kopplat till sprinklers i ridhuset vilket gör att de slipper köra runt och bevattna. Det har sparat både vatten och arbetstid. På deras hemsida delar de med sig av hur man bygger en sådan lösning och vad det kostar. Under mycket torra perioder använder de även regnvatten för att tvätta av hästarna.

VAD KAN VI GÖRA?

Prata med din kommun om de har prognoser för klimatförändringar och klimatanpassningsplaner som kan komma att påverka vattentillgången för din verksamhet. Ett annat skäl att kontakta de som ansvarar för dricksvattenförsörjningen är att få klarhet i vilket stöd du kan förvänta dig av din kommun om det blir vattenbrist och vilket ansvar som du själv förväntas att ta. Kommunen har ingen skyldighet att tillhandahålla vatten till djurhållning, bara sina medborgare, så vad de kan göra beror mer på vilka förutsättningar som finns.

- Se till att inte förorena vattnet genom onödigt växtnärläcksage (se mer i gödselavsnittet).
- Samla och ta vara på regnvattnet i dammar eller "tunnor" för bevattning av ridunderlag och annan användning.
- Sök tips på hur du kan spara vatten såsom snålspolande kranar, inga läckor, använda effektiva vitvaror.
- Tänk till kring vilka produkter du använder som sedan spolats ner med vattnet. Var extra försiktig med vissa kemikalier och läkemedel (se mer i utrustningsavsnittet). Mer information finns hos Svenskt Vatten.

"Kommunalt vatten är vid kris eller brist i första hand för människors behov. Foderproduktion, djur och banbevattning faller faktiskt utanför detta,"

Mats Engdahl Expert dricksvattenproduktion, Svenskt Vatten.

STALLETS ENERGIANVÄNDNING

Mer än hälften av Sveriges klimatutsläpp kommer från transporter och elproduktion.

All energianvändning påverkar vår miljö och användning av fossila bränslen är den största källan till utsläpp av växthusgaser som bidrar till klimatförändringar. Klimatförändringar är kopplad till många globala katastrofer och förlust av biologisk mångfald. Varmare klimat ökar risken för mer skadedjur, parasiter och exotiska sjukdomar. Mer regn och torka påverkar också tillgång på foder, och vid brist kommer priserna stiga. Vi har två möjligheter att påverka, dels genom att minska energianvändningen och dels genom att ställa om till förnybar energi och värme.

"Vår motto är att "bruka utan att förbruka". Med vår solcellspark, som vi byggde på en gammal ridbana som inte användes, är vi helt självförsörjande på el för hela gården. Det är bra för både planeten och plånboken."

Joachim Öberg på Ågesta Gärd i Stockholm.

VAD KAN VI GÖRA?

Varje sparad kilowattimme är sparade koldioxidutsläpp och sparade pengar. Det lönar sig att byta ut vitvaror som är äldre än sju år om den gamla återvinns och ersätts med en ny vara som har energiklass A+++ . Ju äldre vitvara, desto större blir nyttan att ersätta den med en ny.

Om man är få personer i ett stall är det enklast om alla som vistas i lokalerna hjälps åt att hålla fönster och dörrar stängda och komma ihåg att släcka lamporna. Om man ofta ändå glömmer att släcka kan en timer installeras, särskilt på energikrävande strålkastare och annan stark belysning. Har man till exempel ett större stall kan det vara bra att installera snålspolande duschmunstycken och kranar. I vissa utrymmen kan till exempel ljussensorer installeras, som bara slår på när någon är där.

Viktigt är också att minska värmeförlusterna. Ett kostnadseffektivt alternativ till fönsterbyte är att byta ut tätninglisterna om de är gamla. Fundera på hur varmt det behöver vara i uppvärmda utrymmen. Att sänka temperaturen med en grad minskar energianvändningen med ca 5 procent.

För att ställa om till förnybara energikällor bör du först ta reda på hur anläggningen får sin värme och elektricitet. Börja med att välja ett abonnemang med miljömärkt el hos ditt energibolag. Om investeringsutrymme finns och du äger din fastighet finns bra exempel på stall som installerat solceller, bergvärmepump eller luftvärmepump. Du kan också ställa upp ett lite mindre vindkraftverk på gården. I några stall har man byggt in ljusinsläpp i taket för att slippa ha lampor tända dagtid.

TRANSPORTER – HÄSTEN PÅ RESA

Transporter står för en tredjedel av Sveriges klimatutsläpp. Här ingår såklart bilresor till och från stallet, hästar som transporteras till och från träningar, tävlingar och veterinärbesök samt transporter av produkter och avfall.

Det finns bara ett djurslag som reser mer än hästar och det är vi människor. Trafiken påverkar naturen genom utsläpp av försurande, gödande och ozonbildande ämnen. Trafikens utsläpp av föroreningar skadar också människors hälsa. Transporter, tillsammans med produktion av kraftfoder, är hästens största påverkan på klimatet. Att minska utsläppen från transportsektorn är en stor utmaning eftersom transporter fortfarande generellt domineras av fossila bränslen. Till exempel drivs idag alla B- och C-korts registrerade hästlastbilar enbart på diesel som är fossilt.

VAD KAN VI GÖRA?

För att minska negativ påverkan från transporter pratar man om bilen, bränslet och beteendet. Vi behöver bättre bilar, miljövänligare bränsle och ett beteende som minskar onödigt resande. Sverige har en vision om att vara fossiloberoende till 2030 och till 2050 ska vi ha en hållbar och resurseffektiv energiförsörjning utan nettoutsläpp, det vill säga Sverige ska se till att det tas upp mer koldioxid än vad som släpps ut.

Vi kan var och en bidra till minskade antal resor med fossila bränslen, där den bästa resan är den som inte sker. Sharing economy (delad ekonomi) eller Collaborative Consumption (samverkande konsumtion) syftar till att dela på resurser – till

exempel bilpool, att samåka till och från stall och träningar och göra gemensamma inköp av grov- och kraftfoder samt strö som samtransporteras till stallet. Det är mer klimatsmart med ambulerande tränare som kommer till anläggningar, än att flera ekipage ska köra egen trailer. Det finns ridskolor som planerat ridgrupper med barn från samma stadsdel för att de ska kunna samåka och spara resor. Idag finns också möjlighet att träna digitalt för tränare runtom i Sverige. Med en bensindriven bil som drar en liter milen och körs 100 mil per år kan man spara nästan 2000 kronor per år genom sparsam körning.

I dagsläget drivs alla hästlastbilar på marknaden av diesel. Till att börja med kan man använda biodiesel, en diesel där man blandar in förnybar råvara. Dessutom finns biogas-, el och elhybrider samt etanolbilar som går att dra hästtransport med. Under flera år har det varit ett stort fokus på batteriutveckling och en snabb framfart av elbilen. En elbil som drivs av förnybar el är en viktig lösning i framtiden. På längre sikt bör vi även kunna förvänta oss en omställning i utbudet av hästlastbilar till vätgas och el.

Det har också visat sig att det många gånger saknas bra kollektivtrafik till ridskolor vilket medför att många tar bilen. Se till att påverka din kommun så att det finns en busshållplats i närheten av din anläggning. Använd lokalpressen och kontakta dina lokalpolitiker direkt.

”Vi tror att vätgasdrivna lastbilar kommer göra entré på marknaden innan elbussen.”

Per Viklund på Umeslöp.

HÄSTENS OCH RYTTARENS UTRUSTNING

Internationellt sett så håller allt fler företag som producerar och säljer kläder och skor på att ställa om till en mer hållbar produktion, där produkter också är gjorda av mer hållbara material.

Varje år slår handeln rekord i Sverige, antingen på mässor, butik eller e-handel. Det här innebär förstås att utrustning till häst och ryttare får en allt större påverkan på planeten. Den största hållbarhetspåverkan finns där utrustningen produceras även om butikerna, transporter och hur vi sköter om våra produkter också påverkar. Genom att efterfråga mer hållbara produkter och tjänster kan vi hjälpa till i omställningen till en konsumtion med en mer positiv påverkan.

SADEL, TRÄNS OCH RIDSTÖVLAR, MYCKET LÄDER BLIR DET...

Många produkter inom ridsport är just lädervaror som ridstövlar, sadlar, träs och grimmor. Läderindustrin producerade globalt 2015 åtta miljarder kvadratmeter läder. Lädrets ursprung är en djurhud som kommer från slakterier, ofta från nötkreatur, får eller getter. Vilket gör att ursprungslandets djurskyddslagstiftning påverkar hur djuret har haft det under sin levnad.

Djurhuden måste garvas innan den används och den vanligaste garvningsmetoden idag är kromgarvning. Krom är en tungmetall som inte kan brytas ned i naturen utan följer med i avloppsslammet från garveriet eller hamnar i naturen när skinn- och läderprodukterna kastas. Krom som släpps ut i naturen när lädret blir liggandes på soptippar eller bränns kan förvandlas till cancerframkallande ämnen. Det förekommer även andra tungmetaller i garvningsprocessen som är farligt för människor, djur och miljö.

Lädet till vår ridsportutrustning produceras ofta i Asien, till exempel Indien. Inom garvningsindustrin finns många gånger stora utmaningar med en säker arbetsmiljö, t ex brist på skyddsutrustning. Långvarig exponering av krom leder till en ökad risk för olika sjukdomar. Det kan vara andningsproblem, astma, hudbesvär, minskad fertilitet och olika former av cancer. Även människor som bor nära garverierna kan bli sjuka av till exempel kromförorenat grundvatten.

Det finns även producenter, i en mindre skala, som använder vegetabilisk garvat läder. Det är en process där man använder biologiskt nedbrytbara vegetabiliska garvämnen, från t ex ekbark, istället för tungmetaller. →

”Allt läder i våra produkter är 100 procent vegetabiliskt garvat och kommer från vårt eget garveri i Tärnsjö. Att svenska nöthudar håller en hög kvalitet beror väldigt mycket på vårt klimat, vi har inte så mycket insekter som livnär sig på djuren. Sedan har vi en av världens strängaste djurskyddslagstiftningar som till exempel förbjuder användandet av elpistoler”

Thomas Bayerlein på Tärnsjö Garveri

ETT HÄSTTÄCKE MOTSVARAR MINST SEX STYCKEN T-SHIRTS

Textilindustrin är en av världens största branscher och bidrar till betydande hållbarhetsutmaningar. Mellan 2000 och 2019 har mängden nya textilier per person i Sverige ökat med 3 kg till nästan 14 kilo per person. Varje år slängs samtidigt nästan åtta kg per person i hushållssoporna som sedan förbränns.

För att göra en t-shirt används en kvadratmeter tyg, ett par ridbyxor behöver två kvadratmeter och ett hästtäck, med ett lager tyg, behöver cirka 6 kvadratmeter. Lågt räknat kan vi anta att vi har en miljon hästtäckerna i Sverige. Det motsvarar minst tio miljoner t-shirts; kanske till och med dubbelt så många eftersom en kvadratmeter hästtäck väger mer än en kvadratmeter t-shirt. Att odla en gröda för mat, foder eller som råvara till tyg sker på samma sätt. Den största miljöpåverkan från textil och kläder kommer från produktionen och framtagning av material och råvaror. Men även transporter liksom hur vi vårdar och tvättar kläderna påverkar. Kläder kan även ha material från djur såsom ull, dun och päls. Vilket gör att det är viktigt att försäkra sig om att dessa material kommer ifrån djur som har behandlats väl.

Idag har bomullsoodlingen särskilt stora utmaningar, den är mycket vattenkrävande och använder stora mängder bekämpningsmedel. För att producera en t-shirt går det åt 2500-2700 liter vatten. Det är ungefär lika mycket som en person normalt dricker under tre år. Eftersom bomullsoodling sker i torra områden där sötvatten är en bristvara krävs mycket bevattningsmedel. Globalt använder odlingen så mycket som sex procent av bekämpningsmedlen på drygt två procent av åkermarken.

Även produktion av konstfibrer, som polyester och nylon, innebär en betydande miljöpåverkan. Denna beror till stor del på att produktionen av dessa material är mycket energikrävande, samt att de är gjorda av fossil råvara, olja.

Det används en hel del kemikalier vid färgning av alla textilier samt högfluorerande ämnen till impregnering och smuts- och vattenavvisande ytor. Högfluorerande ämnen kan påverka fortplantning,

misstänks vara cancerframkallande och påverkar immunförsvaret negativt. De är oerhört persistenta, vilket innebär att de har svårt att brytas ned i naturen. Lukt fria eller antibakteriella kläder använder oftast biocider som silver, triklosan och triklokarban. Dessa är mycket giftiga för vattenlevande organismer. När textilier tvättas kan dessa ämnen följa med avloppsvattnet ut i naturen.

Ofta skildras dåliga arbetsförhållanden i textilindustrin i våra medier. Det handlar om låga löner och dålig arbetsmiljö med brist på skyddsutrustning mot till exempel exponering av kemikalier.

PLAST FINNS ÖVERALLT

I stall kan man hitta mycket som är gjort av plast, bland annat hinkar, benschydd, täcken, jackor, borstar, grepar och ridunderlag. Sedan 2010 har plastanvändningen i Sverige ökat med nästan 300 000 ton per år, eller nästan 30 kg mer plast per invånare och år. Plast har många fördelar som material men en del plast har också stora nackdelar. Tillverkningsprocessen är väldigt energikrävande och dessutom är de flesta plaster tillverkade av fossil olja vilket i sin tur påverkar klimatet när oljan tas upp ur marken eller när plasten förbränns.

Plaster innehåller också kemikalier och en del av dessa kan innehålla giftiga ämnen som kan läcka ut och påverka oss människor. Flera plaster misstänks ligga bakom till exempel allergier, astma, diabetes, fetma eller störd fortplantningsförmåga. Det tar hundratals år för en bit plast att brytas ner i naturen. När vissa plaster slits, sprids små plastfragment så kallad mikroplast, ut i vår miljö. När man till exempel tvättar ett

fleeceplagg av polyester kan upp till 1900 partiklar frigöras, ta sig rakt igenom reningsverkens system utan att fastna och sedan misstas för mat av vattenlevande organismer. Mikroplaster frigörs också från sopborstar och ridunderlag med plastfibrer. Vi människor kan få i oss mikroplast motsvarande ett kreditkort i veckan, fem gram, genom dricksvatten och livsmedel.

”I framtiden hoppas jag att man tar fram fleece utan polyester eller går över till mer hållbara alternativ som bambu till exempel i lindor, täcken och kläder”,

Per Sandgaard, OS-Ryttare och dressyrtränare

Det sker en hel del utvecklingsarbete inom plastindustrin för att hitta nya och mer hållbara plaster. En metod är att tillverka plast från bioråvara, som då behöver odlas hållbart för att vara en helt hållbar lösning. Värt att notera är att om plast från bioråvara inte också är nedbrytbar, komposterbar, kan den också bidra till mikroplast i naturen. Industrin arbetar även med att byta ut problematiska kemikalier.

VÅRD OCH ANDRA PRODUKTER

Tusentals ämnen används i våra allra vanligaste skönhetsprodukter. Även om inte alla ämnen är farliga vet vi väldigt lite om cocktaileffekten, det vill säga effekten av kemikalierna när de blandas, samverkar, och följderna av det. Låga doser av kemiska konserveringsmedel (parabener) och smutsavstötande ämnen (PFAS) som ofta används i kosmetika, schampo och hudkrämer kan vara hormonstörande och kopplas i flera fall till cancer.

Motsvarande gäller för produkter som används till hästar.

Insektsmedel är framtagna för att ha effekt mot levande organismer, vilket innebär att andra djur och växter än bara den tänkta målorganismen kan komma att påverkas. Vissa insektsmedel är baserade på så kallade naturliga, eteriska oljor. Även dessa är det bra att vara försiktig med då de kan orsaka överkänslighet eller allergi hos både människor och djur.

Utvecklingen av resistens hos bakterier som orsakar sjukdomar hos människor eller djur blir vanligare över hela världen. Det betyder att de mediciner vi använder blir verkningslösa. Det är särskilt problematiskt hos vissa produktgrupper eftersom det inte kommer att finnas några nya alternativ att få tag i inom de närmaste åren. Detta gäller bland annat antibiotika och avmaskningsmedel. →

VAD KAN VI GÖRA?

Köp inte nya saker i onödan, se om du kan köpa second-hand och bidra själv genom att skänka eller byta med andra. Köp textilier, läder och utrustning av bra kvalitet som kommer att hålla länge och vårda dina kläder och din utrustning. Laga saker om möjligt.

För att hjälpa till i omställningen behöver vi inom ridsporten öka vår efterfrågan på mer hållbara produkter och tjänster. Numera finns många klädmärken som satsar på mer hållbara kollektioner. Inom utrustning och mode för häst och ryttare, kan vi fortfarande bara hitta ett fåtal produkter.

Tvätta på så låg temperatur som möjligt. Du sparar 40 procent energi om du tvättar i 30 grader istället för 40 grader. Välj miljövänliga tvätt-, rengörings- och impregneringsmedel

När du skall köpa nytt, undersök om det finns alternativ som är producerade, odlade, framtagna på mer hållbara sätt. Det kan också finnas bra kläder och produkter i andra butiker som inte säljer hästsportssaker.

”Vi använder 100 procent svensk ull och läder i våra produkter. Inget syntetiskt material andas så bra som ull, samtidigt som ullen inte kyler när det är fuktigt och det formar sig efter kroppen. Det gör att ull passar bra bland annat för schabrak och täcken.”

Charlotte Jansson, CCWool.

- **Läder:** Fråga efter vegetabiliskt garvat, ekologiskt läder och djurhudens ursprungsland.
- **Textilier:** kolla efter miljömärkningar tex ekologiska som KRAV och EU-ekologiskt, BCI – Better Cotton Initiative, Fair Trade, GOTS eller EU Ecolabel. Det finns också märkningar som mer har att göra med kemikalierna som finns i produkterna eller som har använts i deras produktion som Bluesign och Oeko-Tex. Undvik material som behandlats med antibakteriella medel som silver, triklosan och triklokarban eller miljöfarlig impregnering.
- **Plast:** se över vilka plastprodukter du kan ersätta och undvika. En sopkvast av naturstrån är lika bra som en med plaststrån. ”Plastprodukter är ofta märkt med en siffra i en triangel. En enkel tumregel man kan använda för att undvika de farligaste plasterna när man handlar är: ” 4, 5, 1 och 2, allt annat låt stå! ” Det betyder att 3, 6 och 7 helst ska undvikas. Siffrorna 2 och 4 anges ha låg risk om de inte upphettas. 1 och 5 anges ha låg risk generellt.
- **Vårdande produkter:** köp ekologiska eller miljömärkta produkter. Använd huva och täcke som skydd istället för insektsmedel. Ta ett träckprov innan du använder avmaskningsmedel och hantera övriga läkemedel på samma sätt som dina egna.
- Köp gärna produkter som är rättvisemärkta – för att försäkra dig om att de som har tagit fram produkten har bra arbetsvillkor och rättvisa löner.
- I och med att det inte alltid framgår hur en vara är producerad, ställ frågor i butiken eller chatta, skicka en e-post. Hjälpt dem på traven genom att fråga efter hållbara alternativ. Be om att få veta om det finns produkter av hållbart material och miljömärkningar. Alternativen finns och de kommer att bli flera. Att ställa en fråga kommer att öka förändringstakten.
- Ta reda på hur man återvinner uttjänta produkter som plast, textilier och kläder, så att materialen kan användas igen. Mer om avfall och återvinning på nästa sida.

STALLETS AVFALL OCH ÅTERVINNING

Avfall ses allt mer som en resurs. Om vi återanvänder produkter eller material så undviker vi den negativa påverkan som sker vid utvinning av nytt material och produktion.

I Sverige har vi varit tidiga med införandet av källsortering, där målet är att produkten återanvänds, materialåtervinnas eller tillvaratas på sitt energiinnehåll genom att förbrännas. Material från avfall kommer att bli ännu viktigare framöver och det är viktigt att vi källsorterar överallt, även i stallet.

I stallet förekommer många olika sorters avfall. Löpande verksamhet ger till exempel mycket plastavfall från ensilage, strö och plastburkar liksom pappersavfall från till exempel fodresäckar. Med jämna mellanrum får vi metallavfall som hästskor och ibland måste vi måla om och byta batterier.

Visste du att 2019 så återvanns bara 85 procent PET-flaskor? Sveriges miljömål är 90 procent. Många små PET-flaskor slängs fortfarande i vanliga papperskorgar istället för att pantas. Trots att vi är bra på att källsortera i Sverige så har den totala mängden avfall ökat. 1975 producerade vi runt 320 kg hushållsavfall per person och 2018 var vi uppe i mer än 470 kg. Ökningen speglar att vi konsumerar mycket resurser från jorden.

VAD KAN VI GÖRA?

Avfallstrappan beskriver hur avfall ska tas hand om i Sverige. I första hand minska avfall genom att laga det som är trasigt. Det är det bästa sättet att minska användandet av jordens resurser och vår påverkan på miljön. Försök återanvända genom att byta, köpa, sälja och skänka bort saker du inte behöver.

Därefter kan vi återvinna materialet. Alla förpackningar och tidningar kan återvinnas på återvinningsstationer. Materialet kan då

bli till nya produkter. En kompost är bra för att återvinna mat och trädgårdsavfall. När det gäller hästskor, så finns det system för återvinning av järn. Du kan få ungefär 0,5-1,5 krona per kilo järn.

Vad gäller det som inte kan återvinnas ska energin i materialet utvinnas genom förbränning. Det som slängs i soppåsen kan bli till fjärrvärme och el genom förbränning i ett fjärrvärmeverk.

I sista hand ska deponering väljas, det vill säga läggas på tippen. På grund av att vi i Sverige blivit allt bättre på källsortering så är det mindre än en procent av vårt avfall som läggs på deponi.

Farliga ämnen behöver hanteras särskilt eftersom de kan göra stor skada om de hamnar fel. Farligt avfall är till exempel batterier och elektronik. Överblivna mediciner och gamla termometrar ska, precis som vår egna, lämnas in på apotek.

Du som verksamhetsutövare är ansvarig för hanteringen av ditt avfall. Notera att det är olika regler för privatpersoner och verksamhetsutövare hos återvinningscentraler, både vad gäller mängden avfall och kostnader.

Det är förbjudet att elda upp ensilageplast. Ensilageplast samlas in i regi av organisationen Svepretur, insamlingen sker på olika platser i landet vid vissa datum. Insamlingen finansieras genom en återvinningsavgift som är en del av plastens inköpspris. Vilket innebär att du kan lämna sorterad returplast till en samlingsplats för återvinning utan extra kostnad.

EN MER HÅLLBAR TÄVLING

När man anordnar tävlingar har man möjlighet att marknadsföra sig själv, attrahera sponsorer men också möjlighet att kommunicera med och påverka andra. Olika grupper möter varandra och nås av tävlingens olika budskap, till exempel tävlande, funktionärer, sponsorer, utställare och publik.

Hur stor tävlingen är och om den sker på en befintlig anläggning eller inte har förstås betydelse för vilken påverkan tävlingen får. Om ni ska ordna en större tävling så har den internationella organisationen FEI tagit fram en handbok för hållbara event, FEI Sustainability Handbook for Event Organisers.

Det finns ett antal områden som berör alla tävlingar; transporter, mat och dryck, avfallshantering, priser och försäljning, tillgänglighet och jämställdhet. Ett sätt att komma igång med arbetet är att fokusera några områden från start och sedan lägga till fler allteftersom.

VAD KAN VI GÖRA?

TRANSPORTER

Informera tidigt om hur publiken kan ta sig till tävlingen på miljövänliga sätt till exempel kollektivt eller samåkning. Att samåka är trevligt och är ett bra sätt att träffa nya människor. En tydlig vägbeskrivning till tävlingen kan minska både onödig restid och bränsleåtgång.

MAT OCH DRYCK

Att påverka mat och dryck är enkelt. Kaffe och mjölk som är ekologisk, klimatkompenserad och Fair Trade-märkt ger mycket värde till liten kostnad. Att erbjuda vegetariska alternativ kan minska miljöpåverkan och kostnader för inköp av råvaror. En helt ekologisk maträtt kan skapa positiv uppmärksamhet och är bättre för miljö och djurhållning. Se till att minimera mängden avfall, tex wraps behöver man ingen tallrik eller gaffel till. Om ni måste ha engångsartiklar, använd miljömärkta och nedbrytbara sådana.

KÄLLSORTERING

Se till att ha lättillgängliga och tydliga kärl för sortering i olika fraktioner, gärna med både text och bild. Pantburkar ger dessutom en peng tillbaka.

PRISER OCH PRODUKTER

Vilka sponsorer man väljer kan spegla vilka värderingar som man vill kommunicera. Många väljer bort företag som producerar vapen, tobak och alkohol. Även fossilintensiva företag ratas av många idag.

Försök att ordna miljövänliga priser och ge sådant som mottagaren kan använda. Presentkort på tjänster kan också vara ett alternativ såsom miljövänlig tvätt och impregnering. Om ni har utställare så se om det finns goda exempel som ni kan lyfta fram.

TILLGÄNGLIGHET OCH JÄMLIKHET

Tänk på att göra det möjligt att komma och se på tävlingen även om man har någon funktionsnedsättning. Hur är det med jämställdheten? Syns både kvinnor och män genom hela sammanhanget till exempel vid prisutdelningen?

SPRID KUNSKAP OM HÅLLBAR UTVECKLING

Förutom att tydligt visa och berätta om det ni gör på själva tävlingen så kan ni passa på att tipsa om någon artikel, webbplats eller publikation som beskriver någonting kring hållbar utveckling och hästar.

“Jag tog chansen att lyfta hållbarhetsfrågor på Linköping Horse Show då det är en utmärkt möjlighet att påverka och etablera frågorna inom ridsporten med så många ryttare och besökare”

Sofia Bengtsberg på Staby Gård

VÅR DEFINITION AV HÅLLBARHET OCH VÅR AVGRÄNSNING AV STUDIEN

Författarna har använt vetenskapligt publicerade och väl beprövade definitioner på hållbarhet och en hållbar utveckling.

Bedömning av hållbarhetspåverkan från de områdena som redovisas har sin utgångspunkt i de fyra hållbarhetsprinciperna, som omfattar både ekologisk och social hållbarhet, Framework for Strategic Sustainable Development i och de Planetära Gränsvärdena från Stockholm Resilience Center.

I den här rapporten sätts hästen i fokus och de närliggande, större och gemensamma hållbarhetsfrågorna som berör alla som håller på med hästar, privat eller professionellt har identifierats. Vardagliga flöden av produkter och tjänster är i fokus. Skriften har främst ett svenskt perspektiv.

Frågor som berör ett fåtal eller enstaka aktiviteter som att bygga anläggningar, byggnader och maneger har inte tagits med. Inte heller kringverksamheter som sjukvård och försäkringsverksamhet är med i den här skriften. Utvalda områden är bedömda ur ett livscykelperspektiv, det vill säga hållbarhetspåverkan från vagga till grav

FÖRFATTARNA TILL SKRIFTEN

Jenny Blomberg har sin bakgrund i mediabranschen men arbetar sedan flera år tillbaka med hållbarhetsfrågor. Specifikt som klimatstrateg och projektledare på ZeroMission med att implementera miljö- och klimatåtgärder som stärker varumärken. Hon är utbildad marknadskommunikatör på Berghs School of Communication och har en masterexamen i Hållbart Företagande från Stockholm Resilience Centre. Är en hängiven ryttare sedan sju års ålder med sin bas i Stockholm.

Camilla Välimaa har arbetat med hållbar utveckling och företagande sedan 1998. Uppdrag inom jordbruks- och livsmedelssektorn har löpt som en röd tråd genom den här tiden, inte minst under de åtta åren som hållbarhetsansvarig på Lantmännen. Hon är utbildad markväxtagronom med fokus på hållbar utveckling. Under 10 år arbetade hon som rådgivare inom hållbart företagande, i Sverige och internationellt, för organisationen Det Naturliga Steget. Idag arbetar hon med företagssamarbeten för WWF. Camilla gillar sedan barnsben fartfyllda uteritter kombinerat med skogspromenader och är idag medryttare i Vaxholm.

Jenny och Camilla driver verksamheten HållbarHäst tillsammans.

VILL DU VETA MER?

En viktig utgångspunkt är att i börja med fakta från oberoende källor och rådgivare.

Oberoende betyder att den som ger rådet eller lämnar informationen inte på något sätt tjänar på att ge dig ett visst råd eller fakta framför ett annat. Kunskapssajten HästSverige, Länsstyrelser och Jordbruksverket är några exempel på oberoende källor med mer information kring många av de områden som tagits upp i skriften, alltifrån lagstiftning till mer detaljerade tips och råd. Kolla också in vad hästnäringens organisationer har att erbjuda såsom Hästnäringens Nationella Stiftelse, Svenska Ridsportförbundet, och LRF Häst.

TA HJÄLP AV EN KUNNIG RÅDGIVARE

Ta reda på hur mycket information, råd och stöd din kommun eller länsstyrelse kan erbjuda dig. Det kan variera beroende på tillgängliga resurser och fokus för verksamheten. Om du behöver mer rådgivning och har möjlighet att betala för rådgivningstjänster så kan du ta hjälp av till exempel Hushållningssällskapen eller Växa Sverige.

SKRIFTEN ÄR FRAMTAGEN MED STÖD AV:

zero mission The Natural Step

AXFOUNDATION HNS Hållbar Häst

LÖVSTA STUTERI SVENSKA RIDSPORT FÖRBUNDET Got Event

Ett varmt tack till Lövsta Stuteri, med fotograf Inga-Lill Snitt, för att vi får använda deras bilder samt Sara Öström Linde för bild på sid 11.

© December 2020

100% returpapper i omslaget.

